

کتابخانہ الکترونیکی **PNUEB**

WWW.PNUEB.COM

سید المرسلین

درس روابط خارجي ايران تا ۵۷ - ۱۳۲۰
درس روابط خارجي ايران از ۱۳۵۷ - ۱۳۲۰ از دروس اختصاصي و
اصلي رشته علوم سياسي مي باشد .
ارزش درس چهار واحد بوده و هدف از آن آشنائي دانشجويان علوم سياسي
با روابط خارجي ايران در دوران پهلوي دوم مي باشد
منبع درس :

روابط خارجي ايران (دولت دست نشانده)
تاليف آقاي دكتور سيد عليرضا از غندي استاد علوم سياسي دانشگاه شهيد
بهشتي
تهيه کننده ،

حسن رحيمي سرپرست مركز اسدآباد .

کتابخانه الکترونيکی **PNUEB**

WWW.PNUEB.COM

درس اول
ساختار و ماهیت نظام بین الملل
۴ واحد

منبع روابط خارجی ایران
مؤلف : دکتر علیرضا ازغندی
تهیه کننده : حسن رحیمی

-هر نظام بين الملل دربردارنده دو محيط داخلي و خارجي است .

-بقاء يا اضمحلال آن بستگي به ميزان همگوني اين دو محيط دارد .

-خصوصيات نظام بين الملل

WWW*PNUeB*COM

- ۱- ماهیت نظام چیست ؟
- ۲- حد و مرز آن از بعد عقیدتی و جغرافیایی
- ۳- ساخت نظام چگونه است تعداد واحدهای سیاسی
- ۴- سنخ کنش های متقابل

WWW*PNUeB.COM

-روابط ایران با نظام بین الملل از نوع کنش ووابستگی متقابل است

-عدم انطباق روابط خارجی ایران با مکتب آرمانگرایی و واقعگرایی .

-فضای نظام بین الملل پس از جنگ جهانی دوم با فضای قبل متفاوت است زیرا:

- ۱- فروپاشي استعمار رسمي
  - ۲- افزايش نهادهای غير حكومتي
  - ۳- توانايي كشورهای انمي
  - ۴- وابستگي متقابل كشورها
  - ۵- جانشيني آمريكا و شوروي بجاي اروپاي قبل از جنگ
- نظام بين الملل بعد از جنگ يك نظام دو قطبي است
- برقراري موازنه بين دو قدرت

این مدل با مدل نظام دو قطبی انعطاف پذیر و انعطاف
ناپذیر مورتون کابلان مطابق است .
بررسی سیاست خارجی زمان پهلوی دوم باید با توجه به
این فضا انجام گیرد

۲- ساختار و ماهیت نظام سیاسی ایران مفهوم نظام

WWW*PNUeB*COM

حکومت پهلوي فاقد پایگاه توده اي تنها سرمایه گذار
اقتصادي و بر تمام شئون زندگي جامعه سيطره داشت و در
مقابل ملت هيچ تعهدي ندارد .

WWW*PNU.EDU*COM

علت ناتواني نظام سياسي ايران در جذب حمايت مردمی
- نبود قدرت انعطاف پذیری در نظام .
- حاکم بودن رابطه بجای قانون و عدم توانایی استخراجی ،
تنظیمی و توزیعی نظام .

نظام سياسي محمد رضا شاه به خاطر ضعف هاي متعدد
ساختاري و کارکردي و عدم توان برطرف کردن
ضعفها با بحران مشروعیت دائمی روبرو بود .

۳- عوامل تاثیر گذار بر طرح و اجراي سياست خارجي متغيرهاي بنيادي عوامل موضوعي

WWW*PNUeB*COM

شامل مباني اعتقادي
شرائط ژئوپولتيك
فرهنگ عمومي و سياسي
ساختار و منبع نظام سياسي
نياز منديهاي جامعه
ماهيت نظام بين الملل
تركيب سني و جنسي مردم
ميزان دوستي و دشمني با همسايگان

WWW*PNUeB*COM

. در پویش اجرای سیاست خارجی نیز
عواملی مثل قوای سه گانه وزارت خارجه اطلاعات موثر
می باشند.

WWW*PNUJIB.COM

علت رفتار حکوم بستگی دارد . حکو متها به پنج عامل
بستگی دارد

WWW*PNUeB*COM

- ۱- متغیر شخصیت تصمیم گیرنده .
  - ۲- نقش و میزان اختیارات او
  - ۳- متغیر دیوان سالاری و حکومتی
  - ۴- متغیر جامعه
  - ۵- متغیر نظام بین الملل
- در سیاست خارجی ایران شخصیت و نظام بین المللی بیش از عوامل دیگر تاثیر داشته است .

درس دوم

جهت گيري هاي سياست خارجي ايران در حكومت شاه

WWW.PNUeB.COM

جهت گيري هاي سياست خارجي
در حكومت ۳۷ ساله شاه تلاش علمي چنداني براي تعريف
منافع ملي انجام نشد و استراتژي متعارضي در اين مدت بكار
گرفته شد .

الف : موازنه منفي

— این استراتژی توسط مصدق بکار گرفته شد ۱۳۳۰

۱۳۳۲

این سیاست با سیاست عدم تعهد همخوانی دارد .

مراحل مختلف:

- ۱- همراہی تا انسجام
- ۲- انسجام تا واگرایی
- ۳- واگرایی تا فروپاشی

WWW*PNUeB*COM

مصدق معتقد بود به نفع ایران است که هم در صلح هم در جنگ این سیاست را اتخاذ کند.

WWW*PNU*EB*COM

سعي در:

- توازن سياسي در روابط بين الملل
- تلاش براي خودداري از اتحاد سياسي و نظامي با انگليس و شوروي

WWW*PNUeB*COM

- ۱- استقلال از قدرت های خارجی
- ۲- عدم واگذاری هر گونه امتیاز به قدرتهای بیگانه
- ۳- دفاع از ملل زیر ستم و قطع رابطه با ستمگران

عناصر سیاست موازنه منفي در امور داخلي
سیاست خارجي در داخل و خارج با هم ارتباط منطقي دارد

WWW*PNU*EB*COM

۱- اصل ایرانی بودن و ضرورت دفاع
از رهایی فکری آرمانی ، اقتصادی ،
سیاسی و نظامی از خارج
- توجه و پایبندی به ارزشهای
سیاسی فکری مشروطیت

تاسیس دولت ملی مردمی

ب . سیاست ناسیونالیسم مثبت ۱۳۳۲-۴۲
-نقش نظام بین الملل در اتخاذ این سیاست .

WWW.PNUJIB.COM

از بعد خارجي : پايان مرحلہ بي ثباتي و استقرار نظام آستي
ناپذيري بين آمريکا و شوروي

WWW*PNUeB*COM

از بعد داخلي: مخالفت با مصدق و حذف سياست موازنه
منفي

WWW*PNUeB*COM

اصول سياست خارجي ناسيوناليزم مثبت از نظر شاه
-تامين صلح و ثبات بين الملل
-مشاركت همه جانبه در برنامه امنيت جمعي
-استحكام بخشيدن به نظام دفاعي ايران

ناسیولیزم حقیقی و غیر حقیقی از نظر شاه

WWW*PNUeB*COM

عناصر اجرائی سیاست موازنه مثبت
-مقاومت در برابر تهدید شوروی
-پیوستن به پیمان بغداد
-امنیت ایران در گرو پیوند با غرب

ج . سیاست مستقل ملی ۱۳۵۷ - ۱۳۴۰
- عوامل تاثیر گذار در این رویکرد

WWW*PNUeB*COM

تنش زدایي بين آمريکا و شوروي پس از بحران موشکي کوبا

WWW*PNUeB*COM

بیم از توافق و دوستی بین آمریکا و شوروی و قربانی شدن ایران

WWW*PNU*EB*COM

افزایش قیمت نفت و توان اقتصادی ایران

WWW*PNUWEB*COM

در سطح منطقه نیز عواملی دخیل بودند

WWW*PNUeB.COM

دڪٽر ین نیکسون
کیسینجر و واگذاری ژاندار می منطقه به ایران

WWW*PNUeB*COM

نفوذ شوروي در کشورهاي جهان سوم

WWW*PNUeB*COM

عمده ترین عناصر و دیدگاه‌های سیاست مستقل ملی

WWW*PNUeB*COM

- ۱- اتکاء به نیروهای ماوراء طبعی و اسطوره های ملی
- شاه خود را فرستاده خدا می دانست تا شاهنشاهی کورش
کبیر را زنده کند .
- او قدرت خود را خدایی میدانست و مدعی ارتباط با
ائمه (ع) بود .

۲-دیکتاتورى – دمکراسى

WWW*PNUeB*COM

شاه از سويي به ضرورت دمکراسي تاکيد مي کرد و از سويي ديگر نقش پادشاهي سنتي را بازي مي کرد .

WWW*PNUeB*COM

۳- قدرت نظامی

علاوه بر عوامل فوق افزیش قدرت نظامی ایران با درآمد نفت در این سیاست موثر بود .
-اعزام نیرو به عمان .
-حمایت از پاکستان در جنگ با هند

WWW*PNUeB.COM

WWW*PNUeB*COM

۴- آمریکا قدرت حامی

تأثير پذیری ایران از آمریکا روز بروز افزایش می یافت .
سیاست پیوند با غرب در ناسیونالیزم مثبت به پیروی از
غرب تبدیل شد .

WWW*PNUeB*COM

درس سوم چرا ایران اشغال شد؟

WWW*PNUeB*COM

فعالیت جاسوسان آلمانی در ایران پس از آغاز جنگ؟

WWW*PNUeB*COM

علل حملہ بہ ایران

WWW*PNUeB*COM

- ۱- موقعیت سوق الجیشی ایران ؟
- ۲- فعالیت جاسوسی آلمان در ایران ؟
- ۳- دست یابی به بازار های ایران ؟

اهمیت جغرافیایی ایران برای قدرت های بزرگ از دیر باز

و

تلاشهای هیلتنر برای رسیدن به ایران

WWW.PNUeB.COM

۱- خواست انگلیس در مورد اخراج آلمانها از ایران

WWW*PNUeB*COM

۲- ضرورت دستیابی به خطوط ارتباطی ایران

WWW*PNUeB*COM

- حمله آلمان به شوروي *
- درخواست کمک شوروي از غرب .
- راههاي پيشنهادي کمک رساني به شوروي

WWW.PNUeB.COM

الف : راه ارتباطي دريائي سپاه به مسكو
بي طرفي تركيه و عدم استفاده از تنگه هاي بوسفور
وداردانل

WWW*PNUeB*COM

ب. راه مورماسنگ به مسکو
بندري در انتها اليه شمال غرب شوروي

WWW*PNU*COM

ج. راه ارخانگك به مسكو
بندري در شمال شوروي متصل به دريای سفید كه
معمولاً یخبندان است .

WWW*PNU*EB*COM

د. راه ولادي و سټک به مسکو
بنډري در شرق شوروي مجاور خاک ژاين

WWW*PNUeB*COM

ہ۔ راہ خلیج فارس – جافا – مسکو

WWW*PNUeB*COM

۳- ضرورت تامین امنیت حوزه های نفتی
نفت ایران عامل مهمی در راه اندازی ماشین جنگی انگلیس
در دو جنگ جهانی بود .

- ۱- نیروهای نظامی متفقین در خاورمیانه و آفریقا فقط به نفت ایران متکی بودند .
- ۲- ارسال تجهیزات از راه ایران بدون داشتن منبع سوخت امکان .
- ۳- انحصار منابع نفت ایران در دست انگلیس بود .

۴- دستیابی مجدد به بازارهای ایران که اکنون آلمانها در آن فعال بودند .

۵- سیاست غیر عقلانی رضاشاه

WWW*PNUeB*COM

WWW.PNUeB.COM

-اعلان بي طرفي لفظي
دهها مامور گشتايو در ايران فعال بودند
اصل بي طرفي ايران به نفع آلمان بود
ردّ پيشنهاد استفاده از خطوط ايران .

۶- نقش و جایگاه ایران در برنامه نظامی هیتلر

WWW*PNUWEB*COM

درس چهارم
ایران در جنگ ۲۴ — ۱۳۲۰

WWW*PNUeB*COM

اشغال نظامي ايران و سقوط رضاشاه
جريان اشغال
سقوط دولت . نخست وزيري فروغي

WWW*PNUeB*COM

۲۵ شهریور خروج رضاشاه از تهران

WWW*PNUWEB*COM

WWW*PNUeB*COM

۲- پیمانہ سے جانبہ تعهدات متفقین

تعهدات متفقین

-احترام به حاکمیت ایران

-خروج از ایران پس از پایان جنگ

-کمک اقتصادی به ایران

WWW*PNUeB*COM

تعهدات ایران

- همکاری با متفقین در جهت دفاع از قلمرو ایران
- استفاده نامحدود متفقین از راههای ایران
- مساعدت به نیروهای متفق

اعلان جنگ به آلمان و الحاق به اعلاميه ملل متحد

WWW*PNU*EB*COM

کنفرانس تهران با شرکت سران اشغالگر ایران
تعهد اشغالگران به حفظ استقلال ایران
-تلاش ایران در قالب کنفرانس تهران حول محور سه مسأله
دور می زد .

۱- تاکید به ضمانت شوروی و انگلیس در خصوص استقلال
ایران

۲- جلب حمایت آمریکا از این عهد

۳- قول مساعد کمک آمریکا به ایران

WWW.PNUeB.COM

۳- ایران و آمریکا نخستین تماسها

آمریکا و سیاست مونرو .
عدم حضور در دیگر نقاط جهان
نامه رضاشاه به روزولت نخستین تماس پس از جنگ
تضمین پیمان سه جانبه از طرف
روزولت ۱۷ / بهمن ۱۳۲۰

آذر ۱۳۲۱ . وام آمریکا به ایران .
ورود نیروهای آمریکایی به ایران آذر ۱۳۲۱
واگذاری اراضی امیر آباد برای اردوگاه نظامی

توافق رسمي دولت ايران و امريكا
تعهدات امريكا :

۱- حفظ تماميت ارضي ايران

۲- حضور امريكا در ايران جنبه اشغال نظامي نداشته باشد

۴- هر اقدامی که به تعهد سه جانبه موثر باشد با سه طرف
مشورت شود .

WWW*PNUeB*COM

تعهدات ایران:

۱- ورود نیروهای آمریکایی به ایران

۲- معافیت آنها از همه مالیات ها و حقوق گمرکی

۳- دادن حق استفاده و کنترل وسایل ارتباطی که برای جنگ مفید باشد به آمریکا

۴- آمریکا متعهد شد پس از جنگ نیز و هایش را از ایران خارج کند .

۵ آذر ۱۳۲۲ موافقتنامه مربوط به مستشاران نظامی آمریکا
برای تجدید سازمان ژاندارمری منعقد شد .

WWW*PNUeB*COM

با تغیراتی ۱۵ شهریور*۱۳۲۳ و ۸ مهر ۱۳۳۳ تجدید شد .

WWW*PNUeB*COM

استخدام دكتور ميلسيو براي اوضاع ماليه ايران

WWW*PNUeB*COM

اختیارات دکنر میلسیو
۱ تهیه و تنظیم مقررات مالی
۲ تامین خوار و بار عمومی
۳ تثبیت قیمتھا
۴ حل مسالہ حمل و نقل

WWW*PNUeB.COM

۵ استخدام و ترفيع كاركنان ۶ تنظيم بودجه

WWW*PNUED*COM

شکست برنامه های میسپو

WWW*PNUED*COM

۴-مسئله نفت ورقابیت قدرت ها در ایران

WWW*PNUeB.COM

افزایش نیاز آمریکا به نفت پس از جنگ جهانی دوم
رقابت بین آمریکا و انگلیس برای نفت خاورمیانه و
قیمت ها در گرفتن امتیاز نفت

WWW*PNUeB.COM

امتیاز خواہی شوروی

WWW*PNUeB*COM

-تصميم دولت ساعد مبني عدم واگذاري امتياز نفت به هيچ
کشور خارجي
-رقابت بين آمريکا و شوروي در ايران

WWW*PNUeB*COM

جهت گيري حزب توده در دادن امتياز به شوروي واکنش
مصدّق و مليون و اعلام سياست موازنه منفي .

WWW*PNUeB*COM

-طرح مصدق به مجلس مبنی بر عدم دادن امتیاز نفت و
تصویب مجلس
-نفع ظاهری انگلیس

WWW*PNUeB*COM

واکنش شدید شوروی به طرح ۱۱ آذر ۱۳۲۳

WWW*PNUER*COM

-تاسیس حزب دمکرات در آذربایجان و حزب کومله
کردستان توسط شوروی برای فشار بیشتر به ایران .

WWW*PNUeB.COM

درس پنجم
ایران در سالهای پس از جنگ
۱۳۲۴ — ۱۳۳۰

WWW*PNUeB*COM

خودداري شوروي از تخليه خاك ايران

WWW*PNU*EB*COM

تخلیه ایران از نیروهای انگلیس و آمریکا در مهر ۱۳۲۴

WWW*PNUeB*COM

- عوامل دخیل در عدم خروج شوروی از ایران
مساله نفت

۲- آینده ایران

۳- نقش آمریکا در خاورمیانه مساله تخلیه

WWW*PNUeB*COM

ایران در کنفرانس های بین المللی -کنفرانس یالتا ، پوتسدام و مسکو

WWW*PNUeB*COM

فرقه جعفر پيشه وري و مساله آذربايجان
(دولت خود مختار) ۱۷ آذر ۱۳۲۴

WWW*PNU*EB*COM

-حکومت خودمختار کردستان به رهبری قاضی محمد ۲۴
آذر ۱۳۲۴
-درخواست ایران از آمریکا برای کمک به عدم تجزیه ایران-

سفر قوام به مسکو
مسائل مورد مذاکره
۱- مسئله نفت

۲مسأله حکومت های دست نشانده آذربایجان و کردستان
خروج شوروی از ایران

موافقت نامه قوام - سادچیکف و تخلیه نیروهای شوروی
۴ فروردین ۱۳۲۵

قرار داد ایجاد شرکت مختلط نفت ایران و شوروی
مسأله آذربایجان امری داخلی تلقی شد

مذاکره قوام باحکومت آذربایجان
قول قوام به شوروی مبني بر نهايي کردن امتیاز نفت پس
از انتخابات

WWW.PNUeB.COM

انتخابات مجلس پانزدهم ۱۳۲۵/۷/۱۴
-حمله ارتش به آذربایجان و برچیدن حکومت های خود
مختار.

-آرامش در ایران پس از پنج سال اشغال

--دم تصویب امتیاز نفت به شوروی در مجلس پانزدهم
-بحران در روابط ایران و شوروی
-تهدیدات شوروی

WWW*PNU*EB*COM

WWW*PNUeB*COM

۲- نفت و بحران روابط ایران و انگلستان

- زیاده روی های شرکت نفت ایران و انگلیس و اعتراض
ایرانیان
- قانون ۳ مهر ۱۳۲۶ رد موافقت نامه قوام - سادچیکف و
تأکید بر استیفای حق ایران از شرکت نفت انگلیس

- ایرادات ایران به امتیاز نفت انگلیس

WWW*PNU*EB*COM

- قرارداد الحاقی گس – گلشنیان ۲۶ تیر ۱۳۲۸

WWW.PNUWEB.COM

- افزایش قدرت شاه با گرفتن حق انحلال مجلسین ۱۸
اردیبهشت ۱۳۲۸

- ناصر فخر آرایي و ترور شاه بهمن ۱۳۲۷

WWW.PNUWEB.COM

- اقلیت مجلس و رد قرارداد الحاقی در مجلس پانزدهم
- انتخابات مجلس شانزدهم و ورود مجدد مصدق و اقلیت طرفدارانش به مجلس. تشکیل جبهه ملی

WWW*PNUeB.COM

۴ آذر ۱۳۲۹ رد قرارداد الحاقی در کمیسیون نفت و سپس
در مجلس

WWW*PNUeB*COM

WWW*PNUeB*COM

معایب قرارداد الحاقی

-حمایت آیت اله کاشانی از ملی شدن صنعت نفت
-ثروور رزم آرا و باز شدن راه ملی کردن صنعت
نفت ۱۶ اسفند ۱۳۲۹

WWW*PNUeB*COM

۲۴/۱۲/۱۳۲۹ تصویب در مجلس ملی شدن صنعت نفت

WWW*PNUeB*COM

۲۹/۱۲/۲۹ تأیید مجلس سنا
۷/۲/۱۳۳۰ تصویب قانون خلع ید از شرکت نفت ایران و
انگلیس

نخست وزیرى مصدق

WWW*PNUeB*COM

درس نهم موضع آمریکا در برابر ملی شدن صنعت نفت

WWW*PNUeB*COM

WWW*PNUeB*COM

۱- همکاري نسبي آمريکا با ايران

سالهاي ۱۳۲۵ - ۱۳۲۹ تلاش آمريکا براي تقويت ايران
براي جلوگيري از نفوذ روسها

WWW*PNU*EB*COM

- علل اهمیت ایران برای آمریکا
- ۱- ایران حلقه اتصال سه قاره
  - ۲- موقعیت مهم ژئوپلیتیک ایران
  - ۳- مرز طولانی با شوروی و سد ایدئولوژیک در برابر آن
  - ۴- منابع نفت ایران

WWW.PNUWEB.COM

سه روش نفوذ آمریکا در ایران
۱- قرار داد تسلیحاتی ایران با آمریکا بعد از جنگ جهانی
دوم ۱۳ مهر ۱۳۲۶ مفاد قرار داد.

WWW.PNUeB.COM

با امتیازات فراوان آموزشی مشاوره ای بازرسی و نظارت
الف- وجود هیأت مستشاری آمریکا در ایران
ب- درجه مستشاران آمریکایی برتر از همردیفان خود در
ایران

ج- حق رئیس هیأت مستشاری مبنی به بازرسی و گزارش
خواهی از ادارات نظامی
د- موافقت ایران با عدم استخدام مشاورین دیگر خارجی

شاه ایران با استناد به تاریخ گذشته ایران و اشغال آن و خودداری روسها از خروج از ایران ضرورت ارتش مجهز و قوی را تأکید می کرد.

WWW*PNUeB.COM

قرارداد خرید سلاح اردیبهشت ۱۳۲۹

WWW*PNUeB*COM

۲- دریافت کمک‌های مالی و اقتصادی از آمریکا
دکترین ترومن ۲۲ اسفند ۱۳۲۵
آمریکا خود را موظف می‌کرد به همه دولت‌هایی که مورد
تهدید کومنیسم بودند کمک کند

WWW*PNUeB.COM

برنامه مارشال براي کمک به اروپاي غربي
برنامه اصل چهار براي کمک به کشورهاي جهان سوم از
جمله ايران
ايران از نخستين کشورهايي بود که اصل چهار در آن بکار
گرفته شد

۱- درگیری احمد قوام و شاه برای کسب قدرت و تلاش
برای داشتن حامی خارجی
دوستی شخصی شاه و سفیر آمریکا
۲- رقابت آمریکا و انگلیس در ایران
نفوذ با سابقه انگلیس در ایران

الف- رقابت بين دو کشور بر سر رخنه در اليگارشني سنتي
ايران

ب- رقابت بر سر نفت. ضمن توافق دو کشور براي
جلوگيري از نفوذ روسيه در ايران

تا قبل از دولت قوام کابینه های سهیلی ، ساعد، حکیمی و
صدر طرفداران انگلیس بودند

WWW*PNUeB*COM

اما آمريکاي بيرون آمده از جنگ بدون تلفات جاني و مالي
موثر کم کم با را براي انگليس تنگ مي کرد

WWW.PNUeB.COM

آمریکا در دوران اول ملي کردن صنعت نفت سعی داشت
به صورت تاکتیکی بین ایران و انگلیس میانجیگری کند .
اما با جدی شدن مبارزه علیه سلطه خارجی آمریکا نیز در
کنار انگلیس قرار گرفت.

درس هفتم

سیاست موازنه منفی ۱۳۲۲ - ۱۳۳۰

WWW*PNUeB*COM

ملي شدن صنعت نفت و طرحهاي جايزين
با به قدرت رسيدن مصدق و اعلام برنامه او براي خلع يد
از شركت نفت ايران و انگليس روابط دو كشور تيره تر
شد.

طرحهاي جايزين به ايران پيشهاد شد كه ايران آنها را ردّ نمود.

WWW*PNU*EB*COM

- ۱-پيشنهاده جكسون
- ۲-پيشنهاده استوكس
- ۳-پيشنهاده بانك جهاني
- ۴-اولين پيشنهاده مشترك آمريكا و انگليس
- ۵-دومين پيشنهاده آمريكا و انگليس

اصول قانون ملي شدن صنعت نفت
-حاکم بودن اصلي ملي شدن بر تکیه امورات صنعت نفت
-خلع ید از شرکت نفت انگلیس

WWW*PNUeB.COM

تعلق کلیه در آمد نفتی به دولت ایران
مجاز بودن ایران به استخدام کارشناسان خارجی

WWW*PNUeB*COM

الف- پیشنهاد جکسون (معاون شرکت نفت ایران و انگلیس)
این پیشنهاد فقط پرداخت مطالبات ایران را روشن می کرد
و اصل ملی کردن را نمی پذیرفت.

WWW*PNUeB.COM

ب- پیشنهاد استوکس
-مهر دار سلطنتي انگلیس ریچار داستوکس وارد تهران شد
-پیشنهادات استوکس با شرایط ملی کردن صنعت نفت مغایر
بود

ج- پیشنهاد بانک جهانی
اصل ملی شدن پذیرفته نشده بود. استخراج نفت در دست
ایران قرار نمی گرفت.
فروش نفت و درآمد آن مستقیم در دست ایران قرار نمی
گرفت.

د- پیشنهاد ترومن- چرچیل
بطور کلی استراتژی آمریکا در دوران ملی شدن صنعت
نفت سه دوره است

WWW*PNU*EB*COM

پشتیبانی از جنبش (مهر ۱۳۲۹ تا فروردین ۱۳۳۰)
میانجی گری دوستانه برای حل اختلاف فروردین
۱۳۳۰ تا آبان ۱۳۳۰ سعی در مهار جنبش

آبان (۱۳۳۰ تا مرداد ۱۳۳۲) مخالفت علنی با مصدق و
سعی در براندازی
۵- دومین پیشنهاد شرکت انگلستان و آمریکا اول اسفند
۱۳۳۱

- دادن غرامت از سوی ایران با داورى دیوان داورى
بین المللى
- کمک مالی آمریکا به ایران

WWW*PNUeB*COM

- این پیشنهاد اصل ملی شدن را می پذیرفت. حضور
متخصصان ایرانی را قبول می کند

WWW*PNUWEB*COM

- اما طریقه فروش، طرز تعیین غرامت و نحوه پرداخت آن
با روح ملی شدن مغایر بود.

WWW*PNUeB*COM

با ردّ دومین پیشنهاد آمریکا و انگلیس دو کشور عزم خود
را برای برخورد قهرآمیز جزم کردند

WWW.PNUeB.COM

علت ردّ پیشنهادات متعدد از سوی مصدق
مصدق بیش از هر چیز به استقلال سیاسی ایران فکر می
کرد

WWW*PNUeB*COM

-روابط ایران و انگلستان
-سیاست رویارویی از تصویب قانون ملی کردن
ضعف نفت
-تا سقوط مصدق رابطه ایران و انگلیس چهار مرحله
را پشت سر گذاشت

- ۱-مرحله ملي کردن صنعت نفت در سراسر ايران
- ۲-خلع يد از شرکت نفت انگليس و ايران
- ۳-پيروزي در سازمانهاي بين المللي

WWW.PNUeB.COM

۴-تلاش براي صدور نفت و شکستن حلقه محاصره
اقتصادي
مراحل اول تا سوم کاملاً موفقیت آمیز بود.

WWW*PNUeB*COM

تلاشهاي انگليس در رويارويي با ايران
۱- تلاش براي برکناري مصدق و جايزيني آن توسط
سياستمداران طرفدار انگليس

WWW*PNU*IR*COM

- ۲- رجوع به سازمانهای بین المللی
- ۳- تحریم اقتصادی و مانورهای نظامی
- ۴- کوشش جهت براندازی

WWW*PNUeB.COM

-شکست در سه مورد اول و پیروزی در مرحله چهارم
-شکایت انگلیس به دیوان بین المللی لاهه
-حضور مصدق در شورای امنیت ۲۱ مهر ۱۳۳۰ و دفاع
از حقوق ایران

-حضور مصدق در لاهه ۱۹ خرداد ۱۳۳۱ تأکید بر عدم
صلاحیت دیوان در بررسی پرونده نفت

WWW.PNUWEB.COM

رای دیوان به نفع ایران-

- بازگشت مصدق از لاهه تنش های داخلی و استعفای

مصدق

- قیام ۳۰ تیر به دعوت آیت اله کاشانی و بازگشت مصدق

به قدرت

- تحریکات نظامی انگلیس قطع رابطه با انگلیس ۳۰ مهر

۱۳۳۱

درس هشتم

ایران و شوروی و ملی شدن صنعت نفت

WWW.PNUeB.COM

پس از ردّ موافقت نامه قوام - سادچیکف تبلیغات وسیعی
علیه ایران آغاز شد اما پس از نخست وزیری مصدق
شوروی سیاست صبر و انتظار را پیشه کرد.

علت سياست منفعلا نه شوروي

WWW*PNUeB*COM

- ۱-وضع بین المللی و ملاحظات قدرت ها با یکدیگر
- ۲-دخالت های شوروی در ایران مردم را نسبت به این کشور بدبین کرده بود

WWW*PNUeB*COM

۳- شوروي نظر مساعدي به مليون نداشت زيرا از دادن امتياز نفت به آن کشور جلوگیری کردند

WWW*PNUeB.COM

- موضوعات اساسي بين دو کشور
- ۱-مسأله شيلات و امتياز شوروي لغو در سال ۱۳۳۱
  - ۲-بدهي هاي شوروي به ايران
  - ۳-مسائل مرزي
  - ۴-نحوه تجارت بين دو کشور

WWW*PNUWEB*COM

-شبه کودتاي ۹ اسفند ۱۳۳۱
-ر بودن سر تيپ افشار طوس

طرح نهایی کودتا در ۴ تیر ۱۳۳۲ در وزارت خارجه
آمریکا تصویب شد.

WWW*PNUWEB*COM

طرح و اجراي عمليات آژاکس و نتایج آن

WWW.PNUeB.COM

۱- فکر تغییر حکومت در ایران از انگلیس آغاز شد و پس از
تغییر رئیس جمهور آمریکا مورد موافقت آمریکا واقع
شد.

WWW*PNUeB*COM

۲- موفقیت سیاست موازنه منفي در گروه تعارض در نظام
بين المللي و وحدت در داخل است اما در آن زمان در داخل
ايران وحدت نبود

۳-کودتاي ۲۸ مرداد نفوذ آمریکا را تثبيت کرد

WWW.PNUeB.COM

مطالبات ایران مربوط به یولهایی بود که بانک ملی ایران در
زمان اشغال به آنها داده بود.

WWW*PNUeB*COM

امتناع شوروي از خريد نفت ايران در حکومت مصدق

WWW.PNUWEB.COM

WWW.PNUeB.COM

-ارزیابی نقش آمریکا و انگلیس در کودتای ۲۸ مرداد
-مهمترین اقدامات مجریان سیاست موازنه منفی

WWW.PNUWEB.COM

۱- اجرائی سیاست اقتصاد بدون نفت

۳- ایجاد روابط پایاپای تجاری و محدود کردن ورود کالاهای غیر ضروری

WWW*PNUeB*COM

۳- افزایش مالیات مستقیم کاهش مالیات های غیر مستقیم

WWW*PNUWEB*COM

WWW*PNUeB*COM

۴- منع مسکرات و تریاک

WWW*PNUeB*COM

۵- اجرائي قانون بيمه ڪارگري

ایران اول کشور آسیای بود که خود را از سیطره بیگانه
نجات داد. و می توانست الگویی مناسب باشد پس آمریکا و
انگلیس به فکر براندازی افتادند

پس از خروج تمامی کارکنان انگلیسی از ایران حکومت انگلیس طرح سرنگونی مصدق را پیگیری کرد.

WWW.PNUeB.COM

طرح آمریکایی انگلیس موسوم به (آژاکس) در اواخر
اردیبهشت ۳۲ مورد تأیید قرار گرفت.

WWW*PNU*EB*COM

درس نہم
سیاست ناسیونالیسم مثبت ۴۲-۱۳۳۲

WWW.PNUeB.COM

۱- تجدید رابطه با انگلستان
ده روز پس از کودتا کابینه انگلیس تجدید رابطه با ایران را
تصویب کرد
۱۴- آذر - ۱۳۳۲ روابط ایران و انگلیس از سر گرفته شد

-تلاش براي حل مسئله نفت توسط دولت زاهدي

WWW.PNUeB.COM

-تشکیل کنسرسیوم نفت از شرکت های آمریکا، فرانسه، هلند
و شرکت سابق نفت ایران و انگلیس.
-قرارداد «پیچ – امینی» ۲۹ مهر ۱۳۳۳

- اعلام سياست ناسوناليزم مثبت توسط شاه

WWW*PNUeB*COM

۲- چگونگی حل بحران نفت
در قرارداد پیچ- امینی یکطرف ایران و طرف دوم شرکت
نفتی غرب فرار داشتند.
-این قرارداد حاصل مبارزات مردم ایران را نادیده گرفت

WWW.PNUeB.COM

- ایران نه تنها مطالبات خود را نگرفت بلکه ۱۴۱ میلیون
لیره غرامت پرداخت کنسرسیوم از آخرین پیشنهادی که به
مصدق شد نیز عقب تر رفت
-درآمد نفت ۵۰-۵۰ بین ایران و کنسرسیوم تقسیم می شد

آیت اله کاشانی علیه این قرارداد موضع گرفت .
-دولت ایران و تلاش برای قراردادهای جدید از ۱۳۳۶ به
بعد

- ۱- قرارداد با شرکت ایتالیایی (آنی)
- ۲- قرارداد با شرکت نفتی پان امریکن – ۱۳۳۷
- ۳- قرارداد با شرکت نفتی کانادایی – ۱۳۳۷

جنگ اعراب و اسرائیل و افزایش قیمت نفت

WWW*PNU*EB*COM

۳- روابط ایران و شوروی همزیستی و تهدید
- رهبران شوروی در زمان مصدق سیاست صبر و انتظار
را برگزیدند

WWW*PNUeB*COM

- دولت شوروي همکاري وسيعي را با دولت زاهدي آغاز کرد. به اين دليل که

- ۱- زاهدي قابليت تأمين ثبات داخلي را دارد
- ۲- بي ثباتي زمان مصدق تأثیر منفي بر روابط بازرگاني بين او شوروي داشت

- نزديکي شوروي به ايران پس از مرگ استالين
- انعقاد پيمان بغداد و اعتراض شديد شوروي ۶ اسفند

۱۳۳۳

- اتحاد نظامي ترکیه عراق و پاکستان و عضویت ايران

مذاکرات مربوط به اختلافات مرزی ۲۴ اردیبهشت ۱۳۳۶
- سفر شاه ایران به مسکو در تاریخ ۴ تیر ۱۳۳۵

-اعتراضات سياسي شوروي به قرارداد نظامي ايران و
آمریکا

-اعلامیه ایران مبني بر اینکه ایران پایگاه حمله علیه
شوروي واقع نخواهد شد و ایران اجازه پایگاه موشکي به
هیچ کشوري نمي دهد.

-با بهبودي روابط ايران و شوروي اين کشور در مقابل
کشتار بي رحمانه ۱۵ خرداد ساکت ماند
-شاه در اسفند ۱۳۴۳ اعلام کرد که من بين کومنیسم و
اتحاد شوروي فرق مي گذارم.

- روابط ایران و آمریکا ۴۲ - ۱۳۳۲ افزایش نفوذ سیاست
آمریکا در هشت سال پس از کودتا این بود که از ایران یک
کشور قوی و ضد شوروی همراه خود بسازد

-بنابر این کمک‌های فراوانی به دولت ایران کرد با تأمین
ثبات سیاسی ایران برنامه تقویت نیروی نظامی ایران دنبال
شد .

- تشکیل ساواک به کمک آمریکا
- الحاق ایران به پیمان بغداد به معنی سیاست همپیمانی با غرب
- کودتای عبدالکریم قاسم در عراق . و نگرانی شاه

- نفوذ بیشتر آمریکا در ایران پس از سرنگونی دولت
عربیگرای عراق سفر نیکسون به ایران

WWW.PNUeB.COM

- سفر جان اف کندي به ايران در بهمن ۱۳۳۹
- تغییر سیاست آمریکا در برابر شوروي .
- نخست وزيری امینی و طرح اصلاحات ارضی.
- رقابت شاه و امینی

درس دهم
سیاست مستقل ملی دہہ ۱۳۴۰

WWW.PNUWEB.COM

الف- وضعیت سیاسی دہہ ۱۳۴۰

WWW*PNUeB*COM

-روابط ايران با آمريکا روابط دست نشاندگي
-از اوایل دهه ۴۰ سياست خارجي ايران به عنوان سياست
مستقل ملي مطرح شد و تا پايان سلطنت محمدرضا شاه
ادامه يافت.

این رویکرد نیز مانند ناسیونالیزم مثبت متأثر از وضعیت
نظام بین الملل بود

WWW*PNUeB*COM

۱- معلول هژموني و منافع نظام بين الملل
۲- مسائل داخلي ايران

WWW*PNUeB*COM

در بعد وضعیت بین المللی با به قدرت رسیدن کندي
استراتژی « انتقام گسترده » جای خود را به استراتژی
امنیتی پاسخ انعطاف پذیر داد.

WWW.PNUeB.COM

تشکیل اوپک و تشکیل جنبش عدم تعهد یکی دیگر از دلایل
بود.

WWW*PNUeB*COM

- علل داخلي استقرار ثبات سياسي مطرح شدن نظريات
جديد كندي در مورد تغييرات اجتماعي

WWW*PNUeB*COM

شاه سعي مي کرد با حفظ سطح رابطه با آمريکا در قالب
سياست مستقل ملي باشو روي و کشورهاي جهان سوم هم
رابطه داشته باشد.

WWW*PNUeB.COM

۱- اعطای مصونیت قضایی به کارکنان آمریکایی در ایران مهر

۱۳۴۳

۲- ریشه های دست نشاندگی روز بروز بیشتر می شد

در سال ۱۳۵۰ کمک‌های موسوم به اصل چهار پایان یافت
به این عنوان که ایران با درآمد بالایی نفتی کشور فقیری
نیست.

WWW*PNUeB.COM

-جنگ ویتنام و توقف ارسال سلاح به ایران

WWW*PNUeB*COM

- قرارداد با شوروي براي خريد سلاح.
- واکنش آمريکا، مسافرت نیکسون در ۱۳۴۶ به ايران
- تغيير سياست آمريکا در دهه ۶۰

WWW*PNU*EB*COM

۱- به جاي كمك هاي نظامي جاگزین شدن معاملات تسلیحاتي

WWW*PNUeB*COM

۲- فروش تسلیحات بسیار مدرن به کشورهای که قابلیت آنرا دارند ایران مشمول هر دو مورد می شد

WWW*PNUeB*COM

سفر شاه به آمریکا در ۲۲ مهرماه ۱۳۴۸ و ملاقات با نیکسون

۲- روابط ایران و شوروی – همکاری و تفاهم

WWW*PNUeB*COM

از سال ۱۳۴۱ بر اساس سیاست مستقل ملی روابط ایران و
شوروی توسعه یافت. ساخت سد بروی رود ارس. موافقت
نامه ترانزیت کالا

WWW*PNUeB*COM

سفر شاه به مسکو ۱۳۴۴
-مهمترین همکاری ها. ذوب آهن اصفهان ، ماشین سازی اراک
-دلایل گرمی روابط دو طرف .

WWW*PNUWEB*COM

- ضرورت توسعه اقتصادي از سوي ايران .

- نشان دادن استقلال سياسي.

- دلايل شوروي

- كاستن از گرايش ايران به آمريكا.

- مانع شدن از تهديد ايران براي شوروي .

موافقت نامه تجاري بين دو کشور در سالهاي ۴۷-۴۸

۱- ايجاد ۲۴ سيلوي گندم

۲- ايجاد ۶ سرد خانه بزرگ

۳- تجديد ساختمان راه آهن تبريز جلفا

WWW*PNUeB*COM

- ۴- کارخانه سرب و روي
- ۵- دادن وام و اعتبارات
- ۶- توسعه کارخانه ذوب آهن

تحليل شوروي از اوضاع منطقه و دلايل نزديكي به ايران

WWW*PNUeB*COM

۱- احزاب کومنیست منطقه ضعیف اند و امیداینکه بتوانند
نظام کومنیستی برقرار کنند وجود ندارد.

WWW*PNUeB*COM

۲- رژیم های عربی خلیج فارس بی ثباتند نمی توان از آنها
انتظار همکاری داشت.

WWW*PNUeB*COM

۳- در صورت ثبات این کشورها معلوم نیست که از شوروی پیروی کنند.

۴- گسترش ناسیونالیسم عرب با سیاست های شوروی متناسب نبود

آبان ۴۹ خط لوله گاز به شوروی افتتاح شد
دو نظریه در مورد همکاری ایران و شوروی

WWW.PNUeB.COM

الف- همکاری ایران با شوروی يك ضرورت تاریخی
ب- تلاش شوروی برای ایجاد موازنه ای با آمریکا در ایران

WWW*PNUWEB*COM

۳ - سیاست نفتی ایران در دهه ۲۰۰۰

مهمترین رویداد این دوره تشکیل سازمان اوپک است
-شهریور ۱۳۳۹ و نزوئلا، ایران، عراق عربستان و کویت
این سازمانرا تاسیس کردند.
-هدف اوپک هماهنگی سیاست های نفتی .

فشار ایران به کنسرسیوم نفت برای افزایش تولید (۱۳۴۸)
و افزایش ۱۶٪

WWW*PNU*EB*COM

-موافقت نامه جدید با کنسرسیوم در سال ۱۳۴۹ و افزایش
سهم ایران ۵۵٪
-قراردادهای جدید نفتی با شرکت های فرانسوی

WWW*PNUeB*COM

درس یازدهم

۱ - سیاست نفتی ایران در دهه پنجاه

WWW*PNUeB*COM

شاه ایران که بدنبال افزایش در آمد نفت بود در بهمن ۱۳۵۱
اعلام کرد قرارداد کنسرسیونم ۱۳۳۳ منافع ایران را در حال
حاضر تأمین نمی کند

پیشنهاد دو راه حل به کنسرسیوم

۱- ادامه قرارداد تا پایان آن (۱۳۵۸) به شرط تولید ۸ میلیون بشکه در روز و اینکه درآمد ایران به ازای هر بشکه از کشورهای خلیج فارس کمتر نباشد.

۲- در صورت عدم پذیرش این شرط قرارداد جدیدی منعقد
شود. که ایران مالک واقعی منابع نفت خواهد بود و
کنرسیوم مشتری خرید.

با توجه بر اوضاع احوال و شرایط بین المللی شرکت های
نفتی حاضر به عقد قرارداد جدید شدند.

WWW.PNUeB.COM

قرارداد سن مورینس ۳ تیر ۱۳۵۲ قانون ملی شدن صنعت نفت در واقع با این قرارداد عملی شد

WWW*PNUeB*COM

WWW*PNUWEB*COM

معایب قرارداد جدید.

- نبود اختیار قیمت گذاری با ایران

- شرکت های سابق کنسرسیوم طرف حساب ایران بودند و

- ایران باید نفت را فقط به آنان می فروخت

تصویب این قانون مصادف بود با تحریم نفتی اعراب علیه
غرب
شوک اول نفتی و چهار برابر شدن قیمت نفت

WWW*PNU*EB*COM

-درآمد ایران از دو میلیارد دلار به ۲۰ میلیارد دلار رسید.
-برگشت دلارهای نفتی به غرب با خریدهای تسلیحاتی و
لوکس

به قدرت رسیدن کارتر در کاخ سفید.
سیاست های جدید نفتی و تثبیت قیمت

WWW.PNUeB.COM

موافقت شاه ايران با عدم افزايش قيمت نفت و هماهنگ شدن سياست نفتي ايران با سياست كارتر

WWW*PNUeB*COM

تثبیت قیمت نفت و اثرات آن بر رژیم ایران

WWW*PNUeB*COM

WWW.PNUWEB.COM

۲- ایران و شوروی، همزیستی
- گسترش روابط ایران و شوروی از دهه ۴۰ آغاز شده بود
تا انقلاب اسلامی ادامه یافت

ثبات و امنیت در مرزهای جنوبی شوروی (ایران) برای آن کشور مهم بود و شرایط ایدئولوژیک در مورد ایران نقش داشت.

دو دلیل شوروي براي نادیده گرفتن سياست ضد کومنيستي
ايران

- ۱- روابط شوروي با ايران بر اساس اصول اقتصادي بود
- ۲- براي شاه تحمل حزب توده غير ممکن است پس شوروي
ضرورتي به حمايت از آن نمي ديد

WWW.PNUeB.COM

در عین حال ایران دو نگرانی عمده داشت

۱- حضور ناوگان شوروی در اقیانوس هند و خلیج فارس

۲- گسترش روز افزون حمایت شوروی از عراق

قرارداد پانزده ساله بازرگانی با شوروی ۲۰ مهر ۱۳۵۱
و مسافرت شاه به مسکو برای رفع کدورت ها

- همکاری های جدید صنعتی نیروگاه حرارتی اهواز راه آهن
مشهد تجن

- اختلاف بین دو کشور حمایت شوروی از نهضت های چپ در
کشورهای منطقه

انقلاب در عمان حمایت ایران از سومالی.
از نیمه دوم سال ۵۶ به دلیل آغاز انقلاب اسلامی
اتحادشوری مجدداً به سیاست صبر و انتظار بازگشت.

در ماههاي آخر عمر حكومت شاه پس از اطمینان از سقوط
اوبه انتقاد از شاه پرداخت.

شورویها حاضر نبودند در برابر حکومت انقلاب موضع
موافق یا مخالف بگیرند.

WWW*PNUeB*COM

دلایل :

۱- شوروي از رنگ مذهبي انقلاب ايران نگران بود.
مارکسیسم این را افسون توده ها می دانست.

WWW.PNUeB.COM

۲- شوروي مي ترسيد تغيير موضع به نفع انقلاب قبل از
پيروزي كامل آن، موقعيت او را در ايران به خطر اندازد

WWW*PNU*EB*COM

۳-شورويها باور نمي کردند که آمریکا توان حفظ شاه را ندارد بنابر اين پيروزي انقلاب را باور نمي کردند.

-اولين اظهارات مخالف شاه از زيان برژنف ۲۹ آبان ۱۳۵۷

WWW*PNUeB*COM

با نخست وزيري بازرگان به فرمان امام (ره) سياست
صبر و انتظار شوروي پايان يافت و شاه را به خود گامگي
متهم کردند.

درس دوازدهم

روابط ایران و آمریکا تحکیم وابستگی

WWW*PNUeB*COM

الف. ایران و دکترین نیکسون
سیاست خارجی باید بازتابی از سیاست و عوامل داخلی و
بین‌المللی باشد اما سیاست خارجی ایران در زمان شاه «ده
سال آخر» بازتاب منافع و تمایلات شخص شاه بود.

- ایران در دهه آخر حکومت شاه به مراتب بیشتر از گذشته
به آمریکا وابسته بود

WWW*PNUeB*COM

عواملی که باعث دگرگونی جدید آمریکا شد.

۱- افزایش نارضایتی مردم آمریکا به دلیل بحرانهای اقتصادی تورم بی‌کاری که نتیجه جنگ ویتنام بود.

- ۲- تظاهرات هاي ضد مردم آمريكا .
- ۳- خروج فرانسه از كميته نظامي ناتو . سياست نگاه به شرق آلمان

WWW*PNUeB.COM

۴- عدم موفقیت آمریکا در جلوگیری از نفوذ عقیدتی
کومنیسم.

۵- فشار مجتمع های صنعتی، نظامی جهت فروش سلاح.

خلاصه دکترین نیکسون این بود که کشورهای دوست آمریکا در مناطق مختلف جهان امنیت منطقه را به نیابت از آمریکا به عهده بگیرند.
در خلیج فارس ایران ستون نظامی عربستان ستون مالی.

WWW*PNUeB*COM

ب. روابط نظامي - امنيتي

سیاست جدید آمریکا در سپردن امنیت خلیج فارس به ایران و فروش تسلیحات پیشرفته نظامی ایران را از لحاظ نظامی و تجهیزات به یک زرا خانه عظیم در خاور میانه تبدیل کرد.

خرید سیستم های پیچیده رادار، ناوچه و ناو شکن ها، صدها
فروند هواپیمای جنگی، دهها هزار موشک از انواع مختلف،
صدها فروند بالگرد.

ج. مناسبات اقتصادی ایران و آمریکا
اعتبارهای متعدد آمریکا به ایران در زمینه اقتصادی.

WWW*PNUeB*COM

www*PNUeB*COM

- قرارداد ایجاد مجتمع کشاورزی در نهد هکتار از اراضی فارس.

- قرارداد ایجاد نیروگاههای اتمی در ایران

قرار داد ایجاد صد هزار آپارتمان، ۲۵ بیمارستان با ظرفیت
سه هزار تخت
در سال ۵۷ - ۱۳۵۶ حدود چهل شرکت آمریکایی در ایران
فعال بودند

WWW*PNUeB*COM

روابط سياسي

- ايران دهة ۵۰ متحد ممتاز آمريكا در منطقه

- ملاقات مقامات درجه پایین آمریکایی با شاه ایران به
راحتی انجام میگرفت
- تعریف و تمجید های مقامات آمریکایی از شاه و بالعکس

WWW.PNUWEB.COM

سیاست حقوق بشر کارتر

- اعلام سیاست حقوق بشر کارتر به اکثر رژیم های دوست
- آمریکا که حکومت دیکتاتوری داشتند اثر گذاشت اما به ایران بیشتر

واکنش های سیاسی ایران
۱- اجازه دادن به رسانه های ایران با رعایت اصول
دیپلماسی جهت انتقاد از آمریکا

- ۲- هماهنگ نشان دادن شاه با ارزش های لیبرال و اعلام فضاي باز سياسي
- ۳- گرفتن کمک از دوستان خود در کنگره و نهاد های دیگر

سر انجام کارتر پذیرفت مناسبات با ایران را مثل سابق
ادامه دهد.

سایر وس و نس وزیر خارجه آمریکا حفظ روابط با ایران را
به دلایل زیر می داند.

WWW*PNU*EB*COM

- ۱- شاه به کشور های طرف دار آمریکا کمک می کرد.
- ۲- نیروهای ایران در فرو نشانیدن شورش ظفار در عمان نقش اصلی را داشتند.

- ۳- شاه در مورد رسیدن نفت به آمریکا قابل اعتماد بود.
- ۴- شاه مهمترین منبع نفت اسرائیل بود.

WWW.PNUWEB.COM

- در این مدت يك دوگانگي در سياست آمريكا نسبت به شاه ديده مي شود.
- دوازدهمين سفر شاه به آمريكا و ملاقات با كارتر ۲۴ آبان ۱۳۵۶.

دیدار کارتر از ایران در دی ماه ۵۶ با اوج گیری انقلاب
اسلامی يك سر در گمی در سیاست خانگی آمریکا نسبت به
ایران وجود دارد.

- سایر وس و نس : فکر مي کنید آمریکا در برابر يکي از پر طرف دار ترين انقلاب ها چکار مي تواند بکند. سازمان سيا نتوانست وقوع انقلاب را پيش بيني کند.

درس سیزدهم روابط ایران با همسایگان

WWW*PNUeB*COM

WWW.PNUWEB.COM

۱- روابط ایران و جمهوری خلق چین
- سیاست خارجی ایران در قبال چین مانند شوروی متأثر از
نظام بین المللی بود

WWW.PNUeB.COM

- اولین گام روابط با چین در سال ۱۲۹۹
پیروزی حزب کمونیست چین و قطع رابطه ایران به چین
به پیروی از غرب
- سه مرحله رابطه با چین

۱- دوران بدبيني از سال ۱۳۵۰ - ۱۳۴۰ . يعني دوران
حکومت نظام دو قطبي آشتي نا پذير و جنگ سرد بين ابر
قدرتها

WWW*PNU*EB*COM

عدم شناسایی چین توسط ایران

WWW*PNUeB*COM

چین در سالهای ۱۳۲۸ - ۱۳۵۲ از نهضت ملی کردن نفت ایران حمایت کرد و کودتای ۲۸ مرداد را محکوم کرد.

WWW.PNUeB.COM

۲- دوری و نزدیکی - تردید در همبستگی از ۱۳۴۰ تا ۱۳۵۰

گذر از مرحله دشمنی و تهدید به مرحله دوستی و تمجید
دلایل:

- ۱- پایان جنگ سرد و آغاز سیاست تنش زدایی بین شوروی و آمریکا دلیل نزدیکی دو کشور بود.
- ۲- دست یابی چین به سلاح هسته ای و شناسایی آن کشور در صحنه بین الملل. مؤثر بود

دولت ایران زمانی به چین برای عضویت در سازمان ملل
رأی مثبت داد که مساوی با خروج تایوان از این سازمان
نباشد.

WWW.PNUeB.COM

WWW*PNUeB*COM

۳۔ مرحلہ همزيستي

۔ انقلاب فرهنگي چين ۱۳۴۸ - ۱۳۴۵

سیاست خارجی چین موسوم به تئوری سه جهان و اصول آن

۱- همکاری گسترده با آمریکا در کشورهای جهان سوم به عنوان عاملی مؤثر در برابر شوروی

۲- توجه بیشتر به جهان سوم بدون در نظر گرفتن ماهیت طبقاتی آنان

- در سال ۱۳۵۰ دولت آمریکا روابط خود را با چین از سر گرفت

- دولت ایران نیز به تبع آمریکا سیاست نزدیکی به چین را در پیش گرفت.
- سفر اشرف به چین
- عضویت چین در سازمان ملل و شورای امنیت و رأی مثبت ایران

سفر هویدا و فرح به چین در سال ۱۳۵۱
اولین موافقت نامه بازرگانی بین دو کشور ۱۹ فروردین
۱۳۵۲

WWW*PNU*EB*COM

- در سال ۱۳۵۷ و آغاز حرکت های انقلابی حمایت چین از حفظ تاج و تخت شاه چشمگیر است.

- محققان بر این باورند چین در رقابت با شوروی و ترس از نفوذ بیشتر شوروی در ایران از رژیم شاه حمایت میکرد.

۲- ایران و کشورهای همسایه عضو سنتو.

WWW*PNUeB*COM

با آغاز جنگ سرد بین دو ابر قدرت امریکا بر آن شد تا با ایجاد اتحادیه های منطقه ای از افتادن کشورهای منطقه به دامن کومنویسم جلو گیری کند.

- میان پیمان بغداد سنتو با همین هدف انجام گرفت. با
عضویت ایران ، ترکیه ، پاکستان
- اما شرایط تاریخی این کشور ها روابط با یکدیگر و مقابله
آنها با کومنیزم هم در ایجاد پیمان نقش داشت.

- ترکیه وارث عثمانی در زمان رضا شاه روابط بهتری از گذشته با ایران برقرار کرد.

WWW*PNUeB*COM

مسئله کردها يك مسئله مهم بين دو کشور است.
- عضویت در سنتو حقوقاً عضویت کمیته نظامی آن روابط
در کشور را نزدیک تر کرد

WWW*PNU*COM

- در کمیته اقتصادی برنامه ارتباط زمینی و مخابراتی بین
دو کشور دنبال می شد.

WWW*PNUED*COM

روابط ایران و پاکستان:
- از زمان جدایی پاکستان از هند روابط خوبی با پاکستان برقرار بوده است.
- ایران اولین کشوری بود که پاکستان را به رسمیت شناخت

- موافقت نامه فرهنگی بین ایران و پاکستان
- حمایت ایران از پاکستان در مقابل هند

WWW.PNUeB.COM

در نهایت سه کشور ایران و ترکیه و پاکستان به شدت متأثر
از آمریکا بودند.

WWW*PNUEN*COM

درس چهاردهم

سیاست منطقه ای ایران

WWW.PNUeB.COM

- ايران و اعراب
- ايران در دودۀ اول حكومت محمد رضا شاه روابط
مطلوبي با اعراب نداشت

WWW*PNUeB*COM

- تلاش ایران در کمیسیون حل مسئله فلسطین به نفع اعراب

۱۳۲۶

- قطع رابطه ایران با اسرائیل توسط مصدق

- اعراب تغییر چندانی در مواضع خود ندادند۔ حتی ناصر
بحث خلیج عربی را مطرح کرد۔

WWW*PNUeB*COM

- خروج انگلیس از منطقه واگذاری ژاندارمی منطقه به ایران

- سعی ایران در رابطه مطلوب با اعراب - وجود تعداد فراوان ایرانیان در این کشور ها

عوامل اختلاف زا . اختلافات منطقه اي ، اختلافات ارضي ،
ترس اعراب از قدرت يابي ايران

WWW*PNU*EB*COM

۱- اهداف ايران در خليج فارس

۱- حفظ وضع موجود

۲- حراست از کشتيراني در منطقه ۳- مخالفت با مداخله

خارجي ۴- غير هسته اي کردن منطقه خليج فارس

WWW.PNUeB.COM

روابط با عربستان
- پس از کودتا در عراق اتحادي بين اين کشور و ناصر
براي مبارزه با ايران به وجود آمد

- از سوي ديگر، ناسيوناليزم عربي ناصر و ناسيوناليزم مثبت شاه باعث ميشد كه اختلاف بيشتري به وجود آيد.

WWW.PNUeB.COM

- نزدیکی ایران به کشور های خلیج فارس خصوصاً عربستان.

- پذیرفتن نقش ژاندارمی آمریکا در خلیج فارس توسط ایران با همکاری عربستان متأثر بودن دو کشور از سیاست آمریکا

تحوالات دیگر منطقہ

WWW*PNUeB*COM

- ۱- خروج انگلیس از منطقه
- ۲- استقلال کویت ۱۳۴۰ ،
- ۳- استقلال قطر ۱۳۵۰
- ۴- استقلال یمن ۱۳۴۶ تأسیس امارات متحده عربی ۱۳۵۰
- ۶- جدایی بحرین از ایران شورش کمونیست ها در استان ظفار عمان

- از پاییز ۱۳۵۲ نیروهای ایران برای سرکوب شورش
ظفار وارد عمان شدند
- ایجاد خط دفاعی دماوند توسط نیروهای ایرانی ،
پاکسازی جاده ۶۰۰ کیلومتری - مسقط - به امارات جنوبی

نیروهای ایرانی تا استقرار حکومت جمهوری اسلامی در
عمان بودند.

WWW*PNUeB*COM

مسئله بحرین و جدایی آن از ایران

WWW*PNUeB*COM

- عدم مقاومت شاه در برابر انگلیس و استقلال بحرین
- چشم پوشی از بحرین به ازای باز پس گیری جزایر سه گانه
- ورود نیروهای ایرانی به جزایر سه گانه ۹ آذر ۱۳۵۰

٤- ايران و عراق - مبارزه جويي دائمي همزيستي مصلحتي

WWW*PNUeB*COM

الحاق ايران به پيمان بغداد و نزديك شدن دو کشور
- کودتاي عبد الکریم قاسم و خروج عراق از پيمان بغداد.

- اختلافات ايران و عراق در زمان حكومت عبد الكريم قاسم
- اختلافات مرزي ، اختلافات عقيدتي

WWW*PNU*EB*COM

- ایران اعلام کرد هیچ قراردادی را جزء خط تالوگ دراروند رود نمی پذیرد
- عوامل دیگر اختلاف دو کشور از سالهای ۱۳۳۷-۱۳۴۲

- استفادة حزب توده از امکانات و کمک های عراق.
- حمایت ایران از کردها
- خروج انگلیس از منطقه باز پسگيري جزاير
- سه گانه توسط ايران و تشديد اختلافات با عراق

دولت ایران در مقابل مقامات عراق که میگفتند کشتی های ایران در اروند رود باید پرچم عراق را برافرازند اعلام کرد قرارداد ۱۳۱۶ را به دلیل اینکه عراق به اجرا در نیآورده به رسمیت نمی شناسد.

WWW.PNUeB.COM

درگیری های مرزی و دخالت شورای امنیت قطعنامه ۳۴۸

۱- رعایت آتش بس ۱۷ اسفند ۱۳۵۲

۲- عقب نشینی دو طرف از مناطق مرزی

WWW*PNUWEB*COM

۳- اجتناب از اقدامات نظامی
۴- از سر گیری مذاکرات

- دیدار جرالدفورد و رئیس جمهور آمریکا و لئونید برژنف
و موافقت با خاموش کردن کانون های بحران در جهان
- این مسئله بر روابط ایران و عراق نیز نقش اساسی داشت.

- میانجیگری الجزائر در جریان کنفرانس اوپک ۳ تا ۵ اسفند
۱۳۵۳

قرارداد ۱۹۷۵ الجزائر:

WWW*PNUeB*COM

- ۱- مرز های آبی دو کشور بر اساس خط تالوگ خواهد بود.
- ۲- عدم حمایت طرفین از مخالفین یکدیگر
- ۳- ادامه تماسهای دوستانه
- ۴- علامت گذاریهای مرزی

درس پانزدہم روابط ایران و اسرائیل

WWW.PNUeB.COM

اعلام موجودیت اسرائیل ۱۹۴۸
اعزام يك نماينده از ايران به فلسطين به بهانه نظارت بر
املاك اتباع ايراني كه مجبور شده بودند فلسطين را ترك
کنند.

کابینه ساعد به این بهانه که نمی شود ایرانیان را بی
سرپرست گذاشت در جلسه ۱۴ اسفند ۱۳۲۸ به اتفاق آراء
تصمیم به شناسایی اسرائیل گرفت و به صورت دوفاکتو
اسرائیل را به رسمیت شناخت و کنسول گری ایران در بیت
المقدس دایر شد

ویلیام شوکراس در کتاب «آخرین سفر شاه» می نویسد ساعد
مراغه ای (نخست وزیر) ۴۰۰۰۰ دلار در این رابطه از
اسرائیل گرفته بود.

دکتر مصدق در راستای سیاست موازنه منفي شناسایی
ایران از اسرائیل را پس گرفت.

۱۵ تیر ۱۳۳۰

WWW*PNUeB*COM

روابط ایران با اسرائیل عملاً پس از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ آغاز شد.

- دولت ایران نفت مورد نیاز اسرائیل را تامین می کرد و ایران بزرگترین تامین کننده نفت اسرائیل بود.

- آموزش ساواک توسط موساد.
- مایر عزری - یهودی ایرانی تبار و نماینده اسرائیل در ایران .
- کسیکه از شاه نشان د رجه یک تاج گرفته بود /

- بازديد هاي پنهاني ، گداماير ، مناخم بگين ، نخست وزيران
اسرائيل از ايران و ژنرالهاي ارتش ، وزراي خارجه
اسحاق را بين ژنرال عزروايزمن ، آبا ابان و و شيمون پرز

- همکاري ايران براي انتقال يهوديان ايران به فلسطين

WWW*PNU*EB*COM

- تلاش برای یکسان سازی ارتش های دو کشور و قرار داد های مربوطه:

۱- اسرائیل و حق استفاده از پایگاههای فرود گاههای ایران و آموزش کارکنان نیروی هوایی

- ۲- قرارداد آموزش پرسنل نیروهای زمینی ایران با
تجهیزات الکترونیکی
- ۳- آموزش نیروهای ایران برای جنگ های ضد
چریکی
- ۴- قرارداد خرید مسلسل های یوزی برای گارد
شاهنشاهی

۵-قرار داد بهینه سازی هواپیماهای f14

۶-قرار دادآموزش چتر بازان ایرانی

سرانجام در روز ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ سفارت اسرائیل تعطیل و
در اختیار نمایندگی فلسطین قرار گرفت
دیپلمات های اسرائیلی به سفارت امریکا گریخته و مخفیانه
از ایران خارج شدند

با پیروزی انقلاب اسلامی خسارات بزرگی به اسرائیل وارد شد

۱- از دست دادن منابع نفتی تضمین شده

۲- از دست دادن یک بازار مهم کالاهای صنعتی

۳- از دست دادن یک همپیمان قوی در مقابله با کشور های

عربی

درس شانزدهم

روابط ایران و اروپا

WWW*PNUeB.COM

۱- آلمان فدرال

- روابط سياسي ايران و آلمان پس از جنگ جهاني دوم آغاز شد.

- دیدار شاه و ثریا از آلمان در فروردین ۱۳۴۴ و گسترش روابط بازرگانی در قراردادهای پروتکل های اقتصادی

- سردي روابط دو کشور *۱۳۵۰ - ۱۳۴۶ به بهانه تظاهرات
دانشجويي عليه شاه در سفر به آلمان
- قرارداد ايجاد دو نیرو و گاه اتمی توسط آلمان

- خریداری سهام شرکت کشتی سازی و فولاد گروپ آلمان
که در حال ورشکستگی بود
واردات ایران از آلمان ، ماشین آلات مواد پلاستیکی ،
لاستیک وسایل الکتریکی و صادرات ایران ، مواد خام بود

۲- انگلستان

- روابط دو کشور فراز فرود زیادی دارد.
- خروج انگلیس از خلیج فارس و بحث خلاء قدرت در منطقه

WWW*PNU*EB*COM

كدورت بين دو کشور به دليل اصرار زياد ايران براي خريد
سلاح هاي جديد و مسافت كار خاسه ساخت تانک در ايران
- عدم شرکت ملکه انگليس در جشنهاي ۲۵۰۰ ساله بهبود
روابط دو کشور

WWW*PNUeB.COM

- خرید تجهیزات نظامی - تانکهای چفتن - اسکورپیون
کشتیهای جنگی

WWW*PNUeB*COM

۳- فرانسه

روابط ایران و فرانسه به زمان قاجارها باز می‌گردد تا سال ۱۳۱۵ روابط خوبی وجود داشت

WWW.PNUWEB.COM

- ۱۳۵۱ سردی روابط دو کشور
- سفر ژنرال دو گل به ایران و گرمی رابطه ۱۳۴۲
- روابط بازرگانی شرکت های نفتی فرانسه دادن وام و اعتبار به ایران

WWW*PNUeB.COM

کارخانه کود شیمیایی در مرو دشت
ساخت سد و کارخانه برق اروند رود و سد کرج
- سفر شاه به فرانسه در سال ۱۳۵۳

WWW.PNUeB.COM

- قرارداد ساخت نیروگاه اتمی در ایران با پیش پرداخت یک
میلیارد دلار

- خرید ۱۲ ناوچه موشک انداز از فرانسه

- سفر ژیسگاردستن رئیس جمهور فرانسه به ایران

- قرارداد خرید هواپیماهای مافوق صوت کنکورد و کارخانه
مونتاژهای رنو در ایران
- در جریان نهضت انقلاب اسلامی و ورود حضرت امام به
پاریس فرانسه کم کم فاصله خود را با شاه زیاد کرد.

- در جریان کنفرانس گوادالوپ رئیس جمهور فرانسه گفت:
هیچ امیدی برای توانایی شاه در بقای حکومت نیست. بهتر
است او تسلیم نظرات رهبر انقلاب شود

۴- ایتالیا :

اولین عهد نامه بین دو کشور عهد نامه موذت است که در مهر ۱۳۲۹ منعقد شد. در جریان محاصره اقتصادی ایران در نهضت ملی نفت ایتالیا سعی کرد یکی از مشتریان نفتی ایران باشد.

- پس از سقوط مصدق روابط ایران و ایتالیا گسترش یافت
- قرارداد ۲۶ مرداد ۱۳۳۶ اکتشاف نفت
- قرارداد تجارت و اقامت و دریا نوردی ۱۳۳۴

WWW*PNUeB.COM

- سفر رئیس جمهور ایتالیا به ایران ۱۳۳۶
- قرارداد های تجاری و بازرگانی و فرهنگی
- قرارداد توسعه پایگاه دریایی چابهار توسط ایتالیا

۵- بلژیک

روابط دو کشور در سال ۱۳۱۹ به دلیل اشغال آن کشور
تعطیل شد

مهر ۱۳۲۴ آغاز روابط

WWW*PNUeB*COM

عقد قراردادهاي تجاري بين دو کشور
موافقت نامه حمل و نقل هوايي
سفر پادشا هان دو کشور به ممالک يك ديگر
امتیاز بهره برداري از معادن فلز کشور به يك شرکت
بلژیکی

سفر دوم شاه به بلژیک ۱۳۴۹ .
به طور کلی معلوم می شود سیاست مستقل ملی و
ناسیونالیزم مثبت شاه در دوره اول به نفع کشورهای
خارجی بود منافع ملی ایران

WWW*PNUeB.COM

دولتي که فاقد مشروعت داخلي است سياست خارجي او
بيشتر از نظام بين المللي تاثير مي پذيرد.

WWW*PNUeB*COM

WWW.PNUJMB.COM

....کتابخانہ الکترونیک پیام نور....